

ผ. ๑๔

๑๑๓๓๐

แบบ เวียน การ แต่ง หนังสือ

กรม ศึกษา ชีการ

เครื่องหมาย วรรณคดี

พิมพ์ครั้งที่ ๕,๐๐๐ ฉบับ

ร. ศ. ๑๓๔

ปกผ้าราคาเล่มละ ๑๒ บาท

โรงพิมพ์อักษรนิติ

บางขุนพรหม

ผ. ๑๔

ออกให้

1153

แบบ เรียน การ แต่ง หนังสือ

กรม ศึกษาธิการ

เครื่องหมาย วรรณคดี

พิมพ์ครั้งที่ ๕,๐๐๐ ฉบับ

ร. ศ. ๑๓๔

ปกผ้าราคาเล่มละ ๑๒ บาท

โรงพิมพ์ อักษร นิต

บางขุนพรหม

เลข	411
เรียก	พ 314 4
พิมพ์	ด. 2
เลขทะเบียน	115341
วัน เดือน ปี	6 ก.ย. 2545

คำนำ เท่ พิมพ์ ครั้ง แรก

หนังสือ ที่มีความใฝ่ใน ปก บรรทัด ต้น ว่า "สำหรับโรงเรียน
ราชการ พด เรือน" เหล่านี้ ได้ พิมพ์ ขึ้น สำหรับใช้สอน
นักเรียน ใน โรงเรียน ราชการ พด เรือน มีอยู่ ๒ ประเภท คือ
ประเภท หนังสือ เป็น หนังสือ ที่ เจ้า พนักงาน จัด การ ศึกษา ราชการ
ได้ แต่ง ขึ้น เป็น ตำรา เรียน สำหรับใช้ สอน วิชา ต่าง ๆ อีก
ประเภท หนังสือ เป็น หนังสือ บาง เรื่อง มี ผู้ ได้ แต่ง ไว้ แต่ เก่า ก่อน
ซึ่ง เป็น หนังสือ ที่ ควร เป็น แบบ ฉบับ สำหรับ ประกอบ ใช้ เป็น
เครื่อง เสา เรียน ได้ คือ สำหรับ เอา มา ใช้ ผูก หัด ใน การ อ่าน
การ เรียน ศัพท์ และ การ แต่ง หนังสือ เป็น ต้น เจ้า พนักงาน ผู้ จัด
การ ศึกษา ได้ เลือ ก คัด คัด ตอน มา ลง พิมพ์ ให้ เป็น เดิม เด็ก ๆ
โดย เฉพาะ ที่ ต้อง การ เพื่อให้ เมา ราคา ที่ นักเรียน ทุก ๆ คน
จะ ซื้อ ได้ หา ได้ ครอบ ที่ จะ ต้อง การ เรียน ประการ หนังสือ และ ได้
ตรวจ ตรวจ แก่ ไข อักษร และ วรรค ตอน ให้ พิมพ์ ให้ ถูก ต้อง
สมควร แก่ ที่ จะ เป็น ฉบับ แบบ เรียน ประการ หนังสือ ได้ มี ชื่อ
โรงพิมพ์ และ บอก ราคา ไว้ ใน ใบ ปก นี้ แล้ว สำหรับ ที่ ใคร
จะ ต้อง การ จะ ได้ ซื้อ หา ได้ โดย ง่าย

วันที่ ๑ สิงหาคม วันทศโกสินทร ศก ๑๑๘
วิจิตร ตรีภักดิ์

๒๒. ๒๒๒๒๒๒๒๒

แบบ เรียน การแต่ง หนังสือ เครื่องหมาย วรรค ตอน

การ ที่จะ วาง วรรค ตอน เป็น ข้อ สำคัญ อย่าง หนึ่ง ของ
การ เขียนหนังสือ หนังสือ แต่ง ไว้ อย่าง หนึ่ง ถ้า ไป ลง
วรรค ตอน เสีย อีก อย่าง หนึ่ง ถึงแม้ ว่า ถ้อย คำ ที่ เขียน เรียง
มิ ได้ เปลี่ยน แปลง อันใด ความ ก็ จะ ต่าง กัน ไป ได้ คน
ละ อย่าง และ จะ ทำ ให้ ข้อ ความ เสีย ไป ได้ เพราะ ฉะนั้น
การวาง วรรค ตอน จึง จะ เป็น สำคัญ นัก

ลักษณะ เขียน หนังสือ ใน อักษร ของ เรา เรา เขียน ถ้อย
คำ คิด ๆ กัน ไป ไม่ เว้น วรรค คำ ทุก ๆ คำ เพราะ ฉะนั้น เมื่อ เรา
เว้น วรรค ลง ตอน หนึ่ง ตอนใด ย่อม เป็น เครื่องหมาย ให้ เข้าใจ
ว่า เป็น ที่ ขาด ความ ไป ตอน หนึ่ง ๆ และ เรียก หนังสือ ตอน
หนึ่ง ๆ นั้น ว่า วรรค หนึ่ง ๆ แต่ โดย วิถี ที่ ใช้ อยู่ เพียง เท่านั้น
ยังไม่ บริบูรณ์ เพียง พอ ใน การ แต่ง หนังสือ เพราะ เหตุ ว่า
บาง ที่ เป็น ที่ จำ เป็น ที่ จะ ต้อง ใช้ เครื่องหมาย ที่ เดียว เหมือน

ตั้ง ใน ที่ สุด บรรทัด ถ้า เป็น ที่ ควร วรรค ไม่ใช่ เครื่องหมาย
 แล้ว ผู้อ่าน ก็ จะ ไม่มี อะไร ที่ จะ ตั้ง เกิด ได้ ว่า ขาด ตอน หรือ
 ไม่ นอกจาก ต้อง พิจารณา ดู ข้อ ความ ก่อน ประการ หนึ่ง อีก
 ประการ หนึ่ง ลักษณะ วรรค ตอน ในการ แต่ง หนังสือ มี หลาย อย่าง
 จะ ใช้ แค่ ช่วง ระยะเวลา เป็น ตอน เท่านั้น ถ้า ที่ ได้ มี ข้อ ความ สั้น
 สั้น มาก ก็ ย่อม ไม่ พอดี อยู่เอง จึง ต้อง มี รูป เครื่องหมาย สำหรับ
 ใช้ ใน ที่ ต่าง ๆ ดัง ต่อไป นี้

จำนวน เครื่องหมาย

- ๑ จุดภาค เขียน เป็น รูป ดัง นี้ , หรือ เว้น ที่ วาง ช่วง ๒ ตัว อักษร.
- ๒ อิมภาค " ; หรือ เว้น ที่ วาง ช่วง ๔ ตัว อักษร.
- ๓ มหัพภาค " . หรือ เว้น ที่ วาง ช่วง ๖ ตัว อักษร.
- ๔ ประจัญหน้า " ?
- ๕ อัศเจรีย์ " !
- ๖ นชติขีด " ( )
- ๗ ศัญประกาศ " " "
- ๘ ยัติภังค์ " —
- ๙ ยะมก " ๗
- ๑๐ เปยยาดน้อย " ๗
- ๑๑ เปยยาดใหญ่ " ๗๓๗ หรือ .....

- ๑๒ เต็มอภาค เขียน เป็น รูป ดัง นี้ =
- ๑๓ ศัญประกาศ ,, ,, ...
- ๑๔ บรรพศัญญา ,, ,, ,,
- ๑๕ มหัตถศัญญา คือ วิช ชน คน บรรทัด

อนึ่ง พึง ให้ เข้า ใจ ว่า บรรดา รูป เครื่องหมาย ต่าง ๆ ควร จะ
 ใช้ แต่ ใน ที่ จำเป็น เท่านั้น ถ้า ที่ ได้ ไม่ จำเป็น แล้ว ใช้ เปรอะ ไป
 ก็ เป็น เครื่อง รก คา และ ว่า อย่าง ง่าย ๆ ก็ ถิ่น บ่อย การ
 เขียน เสีย อีก

ลักษณะ ใช้ จุดภาค

(ก) จุดภาค ใช้ สำหรับ แยก วลี ที่ มี อยู่ ใน ประโยค ยาว ๆ
 หรือ หลาย วลี ที่ สั้น สั้น จะ ทำ ให้ ฉงน แก่ ผู้อ่าน นอก ให้ เห็น ชัด
 ได้ โดย ง่าย

ตัวอย่าง นายแดง ถือไม้ค้ำพด เดิน คุ่ม ๆ ไป ส่ามเล่น,
 ไม่ เหลียว ซ้าย แลขวา โคน เต็ก อายุ ๖ ขวบ สั้น ตง ที่ กลาง
 ถนน ทำ ให้ เต็ก เจ็บ เป็น อัน มาก

(ข) จุดภาค ใช้ สำหรับ แยก คำอธิบาย นาม ออก ให้ แด
 เห็น ชัด จาก ตัว ประโยค ว่า คำอธิบาย นั้น ช่วง แต่ เป็น คำ แต่ง นาม
 ไม่ ใช้ ตัว ประโยค

ตัวอย่าง นายแดง ผู้ใหญ่บ้าน ตำบล เกาะใหญ่ เป็นทนาย
พระยาอภัยราช มณฑลเพชร

(ค) จุดภาค ใช้สำหรับ แยก คำ พวก เดียว กัน ซึ่ง มี อยู่
หลาย ๆ คำ นอก จาก มี คำ พวก อื่น กัน เช่น นาม หลายนาม
ใน ประโยค วม เป็น ต้น

ตัวอย่าง โปรด บอก นายดำ และนายแดง นายเขียว
นายจ้อย มหา หานัน หม้อย

(ข) จุดภาค ใช้สำหรับ แยก ความ และ คำ ร้อง เรียก ออก ให้
เห็น ชัด จาก ตัว ประโยค

ตัวอย่าง ได้ เห็น ขอรับ กระผม อยาก จะ เวียน ะไร ดัง สอง
สาม คำ

(ง) จุดภาค ใช้สำหรับ แยก กวีรยา วิเศษณ์ และ สันธาน บาง คำ
เช่น กับ คำ ว่า คือ ถึง อย่างไร ก็ ดี เป็น ต้น ออก ให้
เห็น ชัด จาก ประโยค

ตัวอย่าง ถึง อย่างไร ก็ ดี ข้าพเจ้า จะ ยอม เพียร เรียน ให้ สำเร็จ
จน ได้ เช่น กับ เขา ว่า "ฝน ทั้ง ให้ เป็น เข้ม"

(จ) จุดภาค ใช้สำหรับ แยก ประโยค ที่ เรา ตอน มา จาก
อื่น ออก ให้ แล เห็น ชัด จาก ประโยค ใน เรื่อ เมื่อ เวลา ที่ จะ

ไม่ พูด เป็น ฉัญฉุย ประกาศ ตรง ๆ

ตัวอย่าง พวก เกียจ คร้าน มัก จะ พุด อยู่ บ่อย ๆ ว่า รู้ ก็ ซาม
ไม่รู้ ก็ ทุ ไป คง จะ ได้ คน ตะ ซาม เมื่อ ยาม กิน

(ค) ประโยค วม ย่อม มี ประโยค สามัญ หลาย ประโยค,
และ จุดภาค ใช้สำหรับ แยก ประโยค สามัญ เหล่า นั้น ให้ ห่าง กัน ถ้า
เป็น แต่ ประโยค สั้น ๆ จะ ไม่ ใช้ จุดภาค แยก ก็ได้

ตัวอย่าง นายเข้ม ไป รับ ราชการ อยู่ ฝ่าย ด้วน ตก แต่ นาย ข้า
ไป ฝ่าย ด้วน ออก ย่า อยู่ แต่ บัง ไป มา แล้ว

(ข) ประโยค ซ้อน นั้น ประกอบด้วย ประโยค แต่ง และ
ประโยค ใจ ความ การ ที่ จะ ให้ ประโยค ทั้ง สอง พวก นั้น
เห็น ชัด ว่า แปรลก กัน อย่างไร ต้อง ใช้ แยก ด้วย จุดภาค แต่ ว่า
ถ้า ประโยค แต่ง นั้น สั้น และ ความ คิด ต่อ เนื่อง สนิท ลี
กับ ประโยค ใจ ความ แล้ว จะ เขียน ประโยค ทั้ง สอง คิด เป็น
วรรค เดียว กัน ก็ได้ อนึ่ง ประโยค คุณ แม้ ทว่า ต่อ เนื่อง
สนิท คู่ กับ นาม แล้ว จะ ไม่ ใช้ จุดภาค แยก ก็ได้

ตัวอย่าง กฎหมาย มาตรา ไต่ ซึ่ง ชัด ขวาง ความ จะ เจริญ ของ
บ้าน เมือง กฎหมาย มาตรา นั้น ควร จะ ต้อง ยก เด็ก เลี้ย
ชาย ที่ ยืน อยู่ ข้าง ถนน ได้ กระโดด ออก มา ช่วย

(ณ) จุดภาค สำหรับ ใช้ แยก ประโยคต่าง ใน ที่ที่ ข้อ ความ
นำ ฉงน ออก ให้ แด เห็น ชัด จาก ตัว ประโยค เพื่อ ให้ ข้อ ความ
กระ ฉ่าง ชัด

ตัวอย่าง นายแสง ที่ วิ่ง มา กับ นายสอน ตรง ไป หา หวดง
พิทักษ์ นรินทร์
ฉะนั้น ถ้า ไม่ ใช้ จุดภาค แยก ประโยค ต่าง ออก ให้ ห่าง ถ้า ผู้ อ่าน
ไม่ ทันทึ ดึง เกด จะ เข้าใจ ผิด ไป ว่า นายสอน เป็น ผู้ ตรง ไป
หา หวดง พิทักษ์ นรินทร์ ได้

ลักษณะ ใช้ อัมภาค

(ก) อัมภาค มี ที่ ใช้ น้อย ที่ จริง โดย จะ ไม่ ใช้ ก็ได้
แต่ ควร มี ไว้ สำหรับ ใช้ ใน ประโยค ซ้อน ที่ ข้อ ความ มี ประโยค
ต่าง มาก ๆ ซบ ซ้อน กัน ยืด ยาว จริง ๆ ซึ่ง จำ จะ ต้อง แยก
ความ ที่ เป็น ประโยค ใจ ความ ออก เพื่อ จะ ให้ เห็น ข้อ ความ
แจ่ม แจ้ง ได้ ดัง ตัวอย่าง นี้

ตัวอย่าง การ ทรง พระราช อุทิศ ที่ แผ่นดิน เป็น ที่ วิสุง คาม สิมา
เป็น พระ ราชกศด อย่าง หนึ่ง ซึ่ง ได้ ทรง นำ เญญ เสมอ มา ;
เมื่อ ผู้ใด จะ สร้าง พระ อาราม ใหม่ หรือ ปฏิสังขรณ์ อาราม
เก่าซึ่ง หลัก ฐาน เศวต พระ อุโบสถ สูญหาย ไม่ ปรากฏ หรือ มี

อยู่ แต่ ประสงค์ จะ ขยาย ให้ ใหญ่ ก็ได้ ให้ เจ้า พนักงาน
นำ ความ กราบ บังคม ทูล พระ กรณา ขอ พระ ราชทาน พระ
บรม ราชานุญาต เมื่อ โปรด พระ ราชทาน พระ บรมราชา
อนุญาต แล้ว เจ้า พนักงาน ก็ได้ บัง เศวต มออบ ถวายเป็น ของ
สังฆี ดับ ไป; แต่ ก่อน ได้ นำ ตง ราช กิจจา นุเบกษา เสมอ มา ;
แต่ มา ค้าง อยู่ เพียง ศก ๑๑๕ ยัง หา ได้ ตง ราช กิจจา นุเบกษา ไม่ ;
บัด นี้ จะ ได้ นำ ตง ต่อ ไป ดัง นี้

(ข) อัมภาค ใช้ สำหรับ แยก ประโยค ทั้ง สอง ซึ่ง เปรียบ
เทียบ ว่า อย่าง หนึ่ง แปร ตก กว่า อย่าง หนึ่ง ออก จาก กัน แต่ เช่น นี้
ถึง จะ ใช้ จุดภาค ก็ได้ แต่ ใช้ อัมภาค ดี กว่า เพื่อ จะ ให้ รั
ว่า ข้อ ความ ใน ประโยค ห่าง กัน มาก

ตัวอย่าง บุตร หญิง เรา เถียง อย่าง นาย ส่วน บุตร ชาย สิ ได้ ียง
อย่าง บ่าว

ลักษณะ ใช้ มหัพภาค

(ก) มหัพภาค ใช้ สำหรับ ใช้ ใน ที่สุด ความ ประโยค เมื่อ เต็ม
แล้ว ทุก ประโยค ไม่ เด็ดอก ว่า ประโยค หนึ่ง ๆ จะ เป็น ประโยค
สำ มัญ หรือ ประโยค รวม หรือ ประโยค ซ้อน

ตัวอย่าง วัน นี้ แดด ออก จ้า,

เมื่อวานนี้ นายแดง ใช้ให้คนไป ยืมเรือ นายดำ แต่ นายดำ ไม่อยู่ และ คน ใช้ บอกว่า ต่อ พรุ่งนี้ จึงจะ กลับ

(ข) มหัพภาค ใช้สำหรับ ย่อ คำ ข้อใด ๆ พอ เป็น เครื่อง ดึง เกิด ซึ่ง จะ ช่วย ไม่ ให้ เรา บัญการ เวลา ที่ จะ ต้อง เขียน ให้ เต็ม

ตัวอย่าง ป. ต. แทน คำ "ปัจฉิม ติขิต"
ร. ศ. "รัตน โกสินทร ศก"

ลักษณะใช้ ปรีศนี

ปรีศนี ใช้ เมื่อ สิ้น ข้อ ความ เช่น มหัพภาค แต่เมื่อ เป็น ข้อ ความ งาม.

ตัวอย่าง ท่าน หาย บวญ แล้ว เมื่อไร จะ กลับ ออก ไป

ลักษณะใช้ อิศเจริย์

อิสเจริย์ ใช้ ตาม หลัง อุทาน หรือ ตาม หลัง วลี หรือ ตาม หลัง ประโยค เพื่อ แสดง ความ ปลาดใจ สดุ้งใจ น่า เสียใจ สลดใจ เป็นต้น ซึ่ง จะ ทำให้ เสน่ห์ จับ ใจ

ตัวอย่าง พุท ไช้! น่า เสีย ดาย จริง ๆ

ลักษณะใช้ นช ติขิต

นช ติขิต ใช้สำหรับ เขียน คั้น ข้อความ ใน ระหว่าง ข้อ ความ อัน ใด ตอน หนึ่ง หมายถึง ข้อ ความ ที่ อยู่ใน ระหว่าง นช ติขิต นั้น

เป็น แต่ จะ อธิบาย ให้ ตะเอียด จะ อ่าน หรือ เว้น เสีย ก็ได้ ถ้า จะ เว้น เสีย ไม่ อ่าน ก็ ไม่ ทำให้ ความ นอก จาก นั้น เสีย ไป อย่างไร.

ตัวอย่าง เดิน กิ่ง แต่ ประ ตู วิเศษ ไชย ศรี ถึง ส่วน ดุสิต (ถ้า ไม่ เดิน อย่าง ที่ เขา เรียก ว่า เดิน ทอด น่อง) ประมาณ ๔๕ นาที ก็ ถึง.

ลักษณะใช้ อัญญาประกาศ

อัญญา ประกาศ สำหรับ ใช้ ถิ่น เขต รช ชัย ความ หรือ ถ้อย คำ ที่ จะ คัด มา จาก อัน ให้ ผู้ อ่าน รู้ ว่า คำ ที่ อยู่ใน นั้น คัด มา จาก อัน หา ใช้ คำ ของ ผู้ เขียน ไม่

ตัวอย่าง ผู้ ใหญ่ ท่าน มาก พุด ว่า "เพื่อน กิน หาง่าย เพื่อน คาย หา ยาก"

ลักษณะใช้ ยติภังค์

(ก) ยติภังค์ ใช้ สำหรับ ต่อ พยางค์ หรือ คำ มา สด ซึ่ง จำ เป็น ต้อง เขียน แยก กัน เพราะ เบนง คั้น อยู่ สด บรรทัด ก่อน จะ ต้อง มา เขียน ต่อ ใน คั้น บรรทัด ใหม่ หรือ มิฉะนั้น จำ ต้อง เขียน คาบ วรรค กัน ตาม ลักษณะ ภาพ อกตอน โค้ง ฉันท ซึ่ง มิ คณะ เป็น จำ กัด อยู่ นั้น เป็น คั้น.

ตัวอย่าง

“รีบ รถทัวร์ต่าง จร ร่วม พนาทวา
จึงมีมธุรส— ชกเพื่อ แสดงองค์”

ลักษณะใช้ ยมก

ยมก สำหรับ ใช้เขียน ข้าง หลัง คำ, หลัง วดี, หรือ
หลัง ประโยค เด็ก ซึ่ง อยู่ ใน ประโยค ใหญ่ อัน เดียว กัน เพื่อ
จะ แทน ที่ จะ ต้อง เขียน ความ ที่ เป็น ความ เดียว กัน เช่น นั้น ข้อ
เป็น สอง هن

ตัวอย่าง คน ทุก ๆ คน. ของ เช่นนั้น ๆ ฉัน ไม่ชอบ. แต่
จะ ใช้ เขียน ข้าง พยางค์ เช่น “ฉัน จะ ไป ประทุม วัน วัน นี้”
เป็น “ฉัน จะ ไป ประทุมวัน ๆ นี้” ไม่ ถูก เพราะ ยมก
ควร ต้อง เป็น ตัว แทน คดอด นาม ไม่ ใช้ คัด แบ่ง พยางค์ หรือ
จะ เขียน ข้าง ข้าม ประโยค เช่น กับ ว่า “เขา ก็ เข้า ไป
คำนับ โจอ. โจอเห็น เขา ก็ เข้า มา จึง ว่า” เป็น
“เขา ก็ เข้า ไป คำนับ โจอ. ๆ เห็น เขา ก็ เข้า มา จึง ว่า” ดังนี้
ก็ หา ควร ไม่ เพราะ ข้อ โจอ อยู่ ประโยค หนึ่ง ต่าง หา

ลักษณะใช้ เปย ยาด น้อย

เปย ยาด น้อย ใช้ สำหรับ ย่น คำ ยาว ที่ เคย ใช้ เคย รู อยู่ แล้ว
ให้ เขียน แค่ สั้น ๆ แต่ ต้อง อ่าน ให้ เต็ม

ตัวอย่าง

เกล้า ๆ ต้อง อ่าน ว่า เกล้า กระหม่อม
ปกเกล้า ๆ ,, ,, ปกเกล้า ปกกระหม่อม
พระราชวังบวร ฯ ,, ,, พระราชวังบวรสถานมงคล

ลักษณะใช้ เปย ยาด ใหญ่

(ก) เปย ยาด ใหญ่ ใช้ สำหรับ ให้ รู้ ว่า คำ ไต หรือ
ความ ไต ที่ มี เครื่องหมาย อย่าง นี้ “๑ ๓” อยู่ ข้าง หลัง
ให้ ผู้ อ่าน พึง เข้าใจ ว่า ยังมี คำ หรือ ความ ต่อ ไป อีก แต่ ไม่ จำ
เป็น ที่ จะ ต้อง นำ มา เขียน ลง ให้ เต็ม ที่

ตัวอย่าง

ฉันท ๑๑ โบราณ ก็ ได้ มี เปน แบบ ไว้ คือ บท
ที่ว่า ครั้น เข้า ก็ หว เข้า ชาย บ่า เต้า ไป ตาม ชาย ๆ ๓ ฯ

(ข) เปย ยาด ใหญ่ ใช้ อีก อย่าง หนึ่ง สำหรับ เขียน ไว้ ข้าง ต้น
หรือ ท้าย ข้อ ความ ที่ เปน อัญญา ประกาศ ดัง นี้ — เพื่อ จะ ช้
ว่า ข้อ ความ ที่ นำ มากว่า นั้น คัด คอย มา ไม่ เต็ม ยังมี ความ
อยู่ ข้าง ต้น หรือ ต่อ ไป ข้าง ปลาย

ตัวอย่าง

นรินทร์ อินทร์ ข้าง ว่า ดี เต็ม ที่ “— ผ่อน แผ่น ดิน
ให้ ผาย ขยาย แผ่น พ้า ให้ แฉ่ว—”

ลักษณะ ใช้ เสมอ ภาค

เสมอ ภาค ใช้ สำหรับ อธิบาย ว่า = มี อยู่ ใน ระหว่าง ไต

ข้อ ความ ทั้ง ๒ ฝ่าย นั้น เสมอกัน แทน คำว่า เสมอ ด้วย

ตัวอย่าง

ไว้ ๑ = ๔ งาน

ลักษณะใช้ สัญญาประกาศ

สัญญา ประกาศ ใช้ สำหรับ เขียน ไว้ ได้ ถ้อยคำ ไต ๆ เพื่อ
จะชี้ว่า ข้อ ความ ซึ่ง มีอยู่ ข้าง บน นั้น เป็น ข้อ ความ สำคัญ ให้
ผู้ อ่าน สังเกต เห็น

ตัวอย่าง การ ค่วน. ไปรเวต. คอย ระวัง อย่า ให้
มี คน ร้าย แปลก ปลอม เข้า มา ได้.

ลักษณะใช้ บรพ สัญญา

บรพ สัญญา ใช้ สำหรับ เขียน ใน บรรทัด ข้าง ต่าง ค่อ ๆ ไป
เพื่อ จะ ให้ เข้าใจ ว่า เมื่อ ถึง ตรง นั้น ให้ อ่าน เหมือน กับ ที่ ได้
กล่าว มา แล้ว ข้าง บน แทน ที่ จะ ต้อง เขียน ลง ไป ให้ เต็ม
เช่น ที่ ได้ กล่าว มา แล้ว ดัง ข้าง บน นั้น

ตัวอย่าง

ตัว ก	ส ก ด	ข	ตาม	เช่น กับ คำ ว่า	สัก
" จ	" "	น	" "	" "	" อัจฉา
" ฉ	" "	ฐ	" "	" "	" เสฏฐ
" ค	" "	ณ	" "	" "	" หัตถา
" ฌ	" "	ณ	" "	" "	" บุณณ

ลักษณะใช้ มหัตถสัญญา

(ก) มหัตถสัญญา เป็น วิธี เขียน ขึ้น ต้นบรรทัด ด้วย วิธี
ย่อ หน้า หรือ ต่ำ หน้า ให้ เป็น ที่ สังเกต ว่า ขัน ข้อ ความ
ใหญ่ หรือ ข้อ ความ ใหม่ ที่ หนึ่ง การ ที่ จะ ใช้ มหัตถสัญญา
ที่ หนึ่ง นั้น ไม่ จำกั ด ว่า จะ มี หนึ่ง ข้อ สัก ก็ บรรทัด แม้ แต่
บรรทัด เดียว, ครั้ง บรรทัด ก็ ใช้ ได้ สุด แล้ว แต่ ข้อ ความ
ใหญ่ ตอน หนึ่ง ๆ จะ เป็น ที่ สุด ลง เพียง ไต.

ตัวอย่าง

“การ ปลุก ต้นศรี มหา โพธิ์

วัด เบญจม บพิตร

ด้วย วัด เบญจม บพิตร ที่ ทรง สถาปนา ขึ้น ใหม่ นั้น
ยัง หา มี ต้น ศรี มหา โพธิ์ สำหรับ วัด ไม่

เมื่อ รัตน โกสินทร ศก ๑๑๐

พระเจ้า น้อง ยาเธอ

กรม หลวง ดำรง ราชานภาพ เสด็จ ไป ราช การ ประเทศ
ยุโรป และ อินเดีย ได้ เชิญ ต้น ศรี มหา โพธิ์ จาก พุทธคยา มา ถวาย
ทรง ปลุก ไว้ ณ วัด อัมฆวรรค นิมิตร เกาะ สี่ ช้าง

เมื่อ รัตน โกสินทร ศก ๑๑๖ เสด็จ พระ ราช ดำเนิน ไป ที่
วัด อัมฆวรรค นิมิตร ทอด พระ เนตร เห็น พระ ศรี มหา โพธิ์
นั้น แดก หนอง จึง โปรด ให้ ขุด มา ปลุก ทำนุบำรุง ไว้ ณ ถิ่น

คดีคดี บัดนี้ พระศรี มหาโพธิ์ นั้น เจริญกิจ กำนง งดงาม ดี ทรง
พระ ราช คำริห์ เห็น สมควร ที่ จะ ปลูกไว้ ณ วัด เบ็ญจมาพิตรเพื่อเป็น
เจดีย์สถาน อัน หนึ่งใน พระ อาราม นั้น

จึง ทรง พระกรุณา โปรดเกล้าฯ ให้จัด การปลูก
ต้น ศรี มหา โพธิ์ ดัง แจ่ง คัด ไป นี้

วันที่ ๑ สิงหาคม - รตน โกสินทร์ ศก ๑๑๘๘ เจ้าพนักงาน
ได้จัดการตั้ง พระพุทธรูป และ ด้วยไม้ พระศรี มหา โพธิ์ และ ตั้ง
อาศน์ ดำ หีบ พระ สังข์ สวด พระ พุทธมนต์ ใน ปรา ที่ วัด
เบ็ญจมาพิตร ด้าน ศวัน ตก และ ตั้ง ที่ ประทับ และ ที่ นมัสการ
ที่ ดำ หีบ พระ บรมวงษา นุวงศ์ เฝ้า ทูลขอของขุดิ พระบาท และ ขุด
หลุม ดำ หีบ ปลูก ต้น ศรี มหา โพธิ์ พร้อม เสรีฯ

เวลา คำ โปรดเกล้าฯ ให้ สมเด็จ พระเจ้า ดุก ยาเธอ เจ้า
ฟ้า กรม ขุน นคร ราชสีมา เสด็จ ไป ทรง จุติ เทียน นมัสการ
พระสังข์ ๕ รูป สวด พระ พุทธ มนต์ มี พระ ราช มุณี เป็น ประธาน

รุ่งขึ้น วันที่ ๒ สิงหาคม เวลา ย่ำรุ่ง พระบาท สมเด็จ
พระเจ้า อยู่หัวเสด็จ พระ ราช คำ เนิน โดย รถ พระ ที่ นึง แต่ พระ
บรมมหา ราชวงษ์ ไป ประทับ ณ วัด เบ็ญจมาพิตร พระสังข์ ๕ รูป
ที่ สวด พระพุทธมนต์ เมื่อวานนี้ ได้มา นึง ที่ พร้อม อยู่ แล้ว

ครั้น ได้ เวลา พระฤกษ์ พระบาท สมเด็จ พระเจ้า อยู่ หัว
ทรง จุติ เทียน นมัสการ แล้ว ทรง ปลูก ต้น ศรี มหา โพธิ์
พระสังข์ สวด ขยัน ไค เจ้า พนักงาน ประ โคม แด่ สังข์ พิณ

พาทย ช้องไชย ครั้น ทรง ปลูก ต้น ศรี มหา โพธิ์ แล้ว ทรง
ไปรยผง ทองผง เงิน และ รต น้ำ พระ ศรี มหา โพธิ์ แล้ว ทรง
ประ เคน อาหาร บิณฑบาต พระ สังข์ รับ พระ ราช ทาน นั้น

แล้ว พระบาท สมเด็จ พระเจ้า อยู่ หัว เสด็จ กลับ พระบรม
มหา ราช วงษ์ เวลา เข้า ๒ โมงเศษ เมื่อ พระสังข์
ถวาย อน โมทนา เปน เสรีฯ การ ปลูก ต้น ศรี มหา โพธิ์
แต่ เท่านั้น

(๒) มหัตตัญญา ใช้ ขึ้น ต้นบท แห่งกาพย์ กดอน ไคถง
ฉันท ทุก แห่ง ไป ตาม คณะ ของ วิถี ประพันธ์ นั้น ๆ ใน
ที่ นี้ จะ ใช้ ฟอง มัน ๑ เป็น เครื่องหมายมาตาม เข็ม โบราณ ด้วย

กาพย์

ว่า

๑ กษณะ พถัน ฮาม
จึง จาก สถาน ขิบดินทร
เข้า เรือน รับ มาหา

ดู เห็น ช่อง ขอบภาด
เดิน ดุจ บิน สู๋เหี่ยว
ไหว้ บาทา แม่ คน

แดง ขบด ถี่ ถ้วน
 คือ ทรง ธรรม ป็น ภพ
 มา เพื่อ จะ ตั้ง เคารวะ
 หนึ่ง ปดุง เถยง ดู
 ชาติ ให้ ทราบ ธรรม
 ถ้วน วิชา ช หยอก
 ฝ่าย มารดา ครัน ยิน
 หน้า คา หยาด ย้อย หยด
 พระ เจ้า ดด จิตร ไท
 บ้าง น แต่ จะ ดำรง
 พระ เจ้า จง แล้ว สวัสดิ์
 ทกซ์ กำจาย หาย ไศรก
 งาม พรวษา ยิน ยิง
 ออย่า พาน พ้อง เมอง บาท
 ย่าง ฤทธิ แดง ดยด
 จง จิตร มา ส่วมมิ ภัคดี
 ครอง พระ สุขาว ธำรง
 โดย สวัสดิ์ นิรันดร

ถ้วน บ ไซ้ ความ ฝัน
 ขปรารพ ภากรณา
 เณยา เรา แม่ ลูก
 คุ ยิน คำ ทาน ไท
 การ เดิม อัน เปน มา
 หลอก ให้ คิด นานา
 ฝัน กอด บุตร สุด สวัสดิ์
 หมด ความ ทกซ์ ทังน
 ให้ ภากรณา ลูก แม่
 ขอบุญ บัน เกิด
 จจัด สรรพ อันตราย
 พระ โรค เมา บั ทา
 ตั้ง พิบัติ ชิด ข้อง
 ราช สัตว์ ทุก ทิศ
 ออย่า หาญ คด คิด ทรง
 ฟ่านัก นารถ นฤบาท
 สืบ พระ วงษ์ กษัตริย์
 ข้า ขอ พร พระ องค์

ผู้ ทรง เตชา นุภาพ
 จง ภากรณา บัน ชาติ
 สัม ปราบนา คุจ พร้อง
 ปก ไท ขิบดินทร

ทราบ เหตุ ทั่ว โถกา
 การ ชึ่ง ข้าพรวรณา
 พระ โปรด พระ ชวย บ้อง
 ด้วย เทอญ ๗

โลกง ๖

๑ ยิน มลาก เหตุ ที่ ว่าง
 เหาะ ฐน พิมาน บน

ดัง ทูต สวรรค์ พา ควาง

โลกง ๗

๑ หน้า เบิก กด บัวบาน
 บ่าย มุข ด้ ลูก แก้ว

ตรี ครอบ การ หน้อย แล้ว
 กต่าง ถ้อย ตั้ง ส่อน

โลกง ๘

๑ มารดร จะ แจ้ง แจก
 คาม คติ โบ ราณ
 ภูมิ สี่ ประ การ
 ดำ หรับ ขัตติย ราช ใต้

นิติ ดำ
 กต่าง ใต้
 ควร ประ กอบ ยศ แะ
 เลือก เถยง มนตรี

๑ หนังสือพิมพ์ นื่อง
หนังสือพิมพ์ นื่อง
หนังสือพิมพ์ นื่อง
หนังสือพิมพ์ นื่อง

เดณา นาน ๆ
ยุแล้ว
ยด ทราบ เด็ฯ เฮย
ผ่อง พัน โฉด เซตา

๑ ครร เนา ตำแหน่งได้
ฎบ ครอบ ดี ธรรม
สอง สาม สิ่ง สำคัญ
วาย ต่าง ห่าง ภูมิ ไท

กา นั้น คร เฮย
ตได้
ควร ปลุก เดียง เฮ
ท่าน เว้น ไม้ ผดุง

๑ เจ้า จุง ดำริห์
พระโปรด ชุม เียง ปาน
เพราะ เหตุ ภูมิ ธรรม
เห็น กระจก จกต

ประ มาณ คน เทอญ
ดง น
ใด ซึ่ง มี เฮ
หัดก พัน เื่อ เียม

๑ จัก เต็ม จตุร แบบ เบอง
พระ ราช กำหนด มี
ตำ สำหรับ มาตย์ มนตรี
เงิน งาม ขนบ ขนาด สว่าง

อริบด
กต่าง อ้าง
ประ พฤติ คนนา
สิ่ง ถ้วน ควร แดวง

๑ อย่า แผลง อย่า พดิก เค้า
มัน จิตร คิด กตัญญู
ใด ดี ช่วย ช้อน ชู
พระ ประสงค์ สุด ต้าว

คุณภู ธร เฮย
คือ ท้าว
เชิด เกียรติ ท่าน นา
จุง ด้ อาศา

๑ เวลา เข้า คำ คัง
ราช กิจ อย่า พา เขียร
ไป รั จุง สบ เเรียน
ประ มาท มก พลาด ค้า น

ความ เพียร เทอญ พ่อ
อย่า คร้าน
ทราบ ผิด ชอบ นา
เตาะ ด้วย คิด ทง

๑ ดง ความ มา เขียบ ค้าว
ทอด ชีพ อาศา ไป
สงวน ราช รักษา ไม้
ผิว เหตุ เขตร ชิน ธรรม

แดน ไทด โกต ฎา
อย่า ค้าราม
ที่ เกิด คน เฮ
ชอบ พ้า จุง ไป

๑ การ ใน นักรค์ รั
โดย แบบ บท อัยการ
เห็น ห่าง อคติ ธรรม
มตะ วิหิงสา เป็ด

พิจารณา ความ ฎา
เที่ยง แท้
ธรรม เที่ยง ทรง เฮ
ปลด เป็ดอง เคยค นันท์

๒๐

๑) จำพรรณยังไม่สิ้น
ด่อน แต่พอจำยาม
จง มั่น ทริ ตรอง ตาม
ทวาม ชัด จิ่ง จักช

สุด ความ
แรก นี้
คำ แม่ ด่อน นว
อื่น เอ็น อรรถ ด่อน

โถง ๖

๑) มารดรโอรสท แถ้ว
แม่ ผู้ ดวงใจ
๑) ไป อยู่ใน นิเวศน์ ไท
ท่าน ท้าว เอ็นดู

จิ่ง ประ ติ ทริ พร แก้ว
แม่ ภา
จง รมัต ตน ไท
พ่อ เทอญ

โหล ๔

๑) จง เจริญ ชนม ชีพ พัน
จง ยิ่ง ยศ บรรดา
จง ดุตาภ โภคา
จง สบ พระไทย ไท

ภยา พาร เทอญ
ศักดิ์ ไท
มุต มิ่ง มี แะ
ชิวาช เกอ กรุณา

(ค) มหัตถ์ ลัญญา ใช้ เพื่อ จะ ยก ข้อ ความ หรือ ถ้อย คำ
ที่ สำคัญ ออกไป ตั้ง อยู่ ดอย ๆ ให้ เห็น ชัด ถึง แม้ ว่า ข้อ
ความ นั้น จะ อยู่ กลาง ประโยค ก็ ดี หรือ เปน ส่วน ไท ส่วน หนึ่ง

ของ ประโยค ก็ ดี ก็ ใช้ ได้

115341

ตัวอย่าง “ถึงแม้ว่า การ ปกครอง มี เจ้า พนักงาน และมี หน้า ที่ ราช
การ อยู่ มาก หลาย ด้วย กัน เช่น นี้ ก็ ดี แต่ เมื่อ จะ แยก
อำนาจ ของ ราช การ ออก ไป ก็ ย่อม จัด อำนาจ ซึ่ง สำหรั ปก
ครอง การ บ้าน เมือง ได้ เปน ๓ ก็ ดี

- (๑) อำนาจ ที่ สร้าง กฎ หมาย
- (๒) อำนาจ ที่ รักษา กฎ หมาย
- (๓) อำนาจ ที่ ลง โทษ ผู้ ผิด กฎ หมาย”

“ตามที่ได้ อธิบาย มา แล้ว ฉะนั้น ก็ พึง เห็น ได้ ว่า สิ่ง
ใด ที่ จะ เรียก ว่า สม บั ด์ ได้ ก็ เพราะ สิ่ง นั้น ย่อม ประ กอบ ด้วย
องค์ ทั้ง ๓ ประ การ คือ ย่อม เปน สิ่ง ที่ เปด ยื่น เจ้า ของ ได้ ประ
การ ๑ มี จำนวน เปน ที่ สุด ประ การ ๑ ประ กอบ ความ สุข
หรือ รมั บั ความ ทุกข์ ได้ โดยตรง หรือ โดยอ้อม ประ การ ๑ แต่
ประการ ที่ ๓ ที่ ว่า ประ กอบ ความ สุข หรือ รมั บั ความ ทุกข์ ได้
โดย ตรง หรือ โดย อ้อม นั้น เปน ข้อ ความ อธิบาย ยืด ยาว จะ ต้อง

ตัด ถอย คำ ลง ให้สั้น ว่า

เป็น ประโยชน์

ไว้สำหรับใช้แทน

เพื่อจะเรียกได้สั้น ๆ ง่าย ๆ ต่อไป

จะจัดไว้ ให้ เบน ที่ ดัง เกิด ดังนี้ :-

- สัณ ษัตติ คือ สิ่งใดที่ {
- (๑) เบียดย่น เจ้า ของได้
  - (๒) มีจำนวน เป็น ที่ สดุด
  - (๓) เป็น ประโยชน์

หรือ

- อะไรที่ {
- (๑) เบียดย่น เจ้า ของได้
  - (๒) มีจำนวน เป็น ที่ สดุด
  - (๓) เป็น ประโยชน์
- } ดังนั้นควรเรียกได้ ว่า สัณ ษัตติ

(ข) มหัตถสัจญา ใช้สำหรับ ยก หัว ข้อ ต่าง ๆ ลง

ไป ตั้ง เป็น มาณู ชี้ ให้ เห็น ชัด เป็น หมวด หมู่ บางที ก็ ยัง แยก ต่อ

ไป เป็น หมวดใหญ่ หมวด เล็กอีก หลาย ชั้น และมี ข้อ เรียก

ต่าง ๆ เช่น กับ ว่า มาตรา ชัย เป็น ต้น หรือใช้ ตัว

เลข หรือ ตัว อักษร หมายถึง วิธีใช้ มหัตถสัจญา

เป็นการ สำคัญ อัน หนึ่ง ใน ที่นี้ คือ จะ ทำให้ เข้าใจ การเก็บ หัว ข้อ หรือร่าง โครง ใน การ แต่ง หนังสือ จึง ดัง เกิด ดู ตัวอย่าง ต่าง ๆ เหล่า นี้.

มหัตถสัจญาชั้น เดียว คือ มี แค่ มาณู ชี้ เป็น รายชื่อ ลงไป.

ตัวอย่าง "โทษ ที่ เกิด เพราะ ความ เดิมด ใน ข้อ ที่ พระ พุทธเจ้า ห้าม เรียกว่า อาบัติ อาบัตินั้น จำ โดย ข้อ มี อยู่ ๗ ชั้น คือ

- (๑) ปาราชิก
- (๒) สังฆาทิเสส
- (๓) กุลตัจฉัย
- (๔) ปาจิตตีย์
- (๕) ปาฏิเทสนีย์
- (๖) ทุกกฏ
- (๗) ทุพภาสิต,

มหัตถสัจญา ๒ ชั้น มี เปน ข้อ ๆ แล้ว แบ่ง ส่วน ใน ข้อ ลงไป อีก ดัง ได้ คัด คัด ตอน มา จาก สัจญา ว่า ด้วย การ จด มาณู ชี้ คน ใน บังคับ อัง กฤษ ใน กรุง สยาม ใน ราช กิจจา นุเบกษา

เดิม ๑๗ หน้า ๑๒๒ มาให้ดูเป็นตัวอย่าง

ตัวอย่าง

ข้อ ๑

การจดทะเบียนคนในบังคับอังกฤษ ที่อาศัยอยู่ใน
กรุงสยาม ตามความข้อ ๕ ในหนังสือสัญญาซึ่งทำไว้ ณ

พุมเค็น หก ชั้น สอง ค่ำ ปีมะเส็ง ศักราช ๑๒๑๗ ตรง
กับวันที่ ๑๘ เมษายน วันโกสินทร์ ศก ๗๔ คริสต์ ศก
ราช ๑๘๕๕ นั้น จะต้องอยู่ในจำพวกที่จะกล่าวต่อไปนี้

คือ :-

๑ บรรดาคนอันเกิดตามธรรมชาติมาเป็นคนในบังคับอังกฤษ
หรืออันได้แปลงชาติเป็นคนในบังคับอังกฤษแต่
จากคนที่ เป็นเชื้อสายชาวพม่า ชาวจีน จำพวกหนึ่ง

๒ บรรดา ลูก และหลาน ผู้ที่เกิดในกรุงสยามจากคนที่
สมควรจดทะเบียนในจำพวกนี้หนึ่งนั้น อันเป็นผู้ซึ่งจะเป็นคน
ในบังคับอังกฤษได้ตามกฎหมายอังกฤษจำพวกหนึ่ง

แต่เหตุนี้ หรือลูกอันไม่ถูกต้องตามกฎหมายก็ดี
ของคนที่กล่าวไว้ในจำพวกที่หนึ่งนั้น เป็นคนที่ไม่สมควร

จะจดทะเบียนได้

๓ บรรดาคนที่ เป็นเชื้อสายชาวเอเชีย ที่เกิดภายใน
อาณาเขตของพระราชันท์ที่ เกิดภายในเขตแดนของ
หรือประเทศใด ๆ ในอินเดียซึ่งขึ้นอยู่กับ
หรือมีสัญญา
กับพระราชันท์อังกฤษก็ดี หรือเป็นคนที่ได้แปลงชาติภายใน
กรุงอังกฤษแล้วนั้น ก็ด้วยเหมือนกัน จำพวกหนึ่ง

แต่คนชาวเมืองพม่าฝ่ายเหนือ หรือชาวเมืองเงี้ยวของ
อังกฤษ ผู้ซึ่งได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่ในกรุง
สยามก่อนวันที่ ๑ มกราคม วันโกสินทร์ ศก ๑๑๔ คริสต์ ศก
ราช ๑๘๗๖ ตรงกับวันที่ ๖ เดือน ๑ แรม ๑๑ ค่ำ ปีมะ
เส็ง ศก จตุศักราช ๑๒๔๗ นั้น เป็นผู้ที่ไม่สมควรจะ
จดทะเบียนได้

๔ บรรดาผู้ที่เกิดในกรุงสยามของคนที่ไม่สมควรจะ
จดทะเบียนได้ตามจำพวกที่ ๓ นั้น จำพวกหนึ่ง

แต่หลานที่เกิดในกรุงสยาม จากคนที่กล่าวไว้ใน
จำพวกที่สามนั้น เป็นผู้ซึ่งไม่สมควรจะ
จดทะเบียนสำหรับที่จะบ่งกันในกรุงสยาม

๕ ภริยาและหญิงม่ายของคนใด ๆ ที่สมควรจะ

บาญ ซึ่งได้ ใน จำ พวก ทั้ง หลาย ที่ กตาว มา ช่าง ต้น แด้ว จำ พวก
หนึ่ง ”

ข้อ ๒ “ ฯลฯ

มหิตตสัญญา ๓ ชั้น แบ่ง เป็น มาตรา ชั้น หนึ่ง แบ่ง
เป็น ข้อ ๆ ชั้น หนึ่ง และแบ่ง ออกไป ใน ข้อ นั้น ๆ อีก ชั้น หนึ่ง
ดังได้ คัด คัด ตอน มา จาก “ พระราชบัญญัติ การ เก็บ อากร ที่
ดินใน มณฑล ตวัน ตก เฉียงเหนือ ร.ศ. ๑๑๘ ในราช กิจจา
นุเบกษา เล่ม ๑๗ หน้า ๗๑ มาให้ ด่วน เป็น ตัวอย่าง
ตัวอย่าง “ มาตรา ๘ บรรดา ผู้ซึ่ง หวง ห้าม ที่ ดิน เป็น กรรมสิทธิ์
ไว้ทำ นา ต้อง เสีย อากร ตาม เนื้อ ที่ ได้ หวง ห้าม ไว้ นั้น ให้
ยก เว้น หรือ ให้ ลด อากร ที่ ดิน แต่ ด้วย เหตุ เหล่านี้ คือ

ข้อ ๑ ผู้ที่ได้รับ พระราช ทาน พระบรม ราชา นุญาต ให้ ยก
เว้น อากร ที่ ดิน โดยได้ ทรง พระกรุณา โปรดเกล้า ๆ ให้มี ตำรา
ตราถือไว้เป็น คู้ มือ จึงให้ ยก เว้น ตาม เขต ที่ และกำหนด เวลา
พระบรม ราชา นุญาต นั้น

ข้อ ๒ เจ้า ของ นา ซึ่งไม่ อาจ ทำ นา ได้ เพราะ โศก กระทบ ลำ
หรับ ไถ นา ต้ม ตาย หรือ เพราะ ฝน แด้ง กัน ดาร น้ำ หรือ ด้วย

เหตุใด ซึ่ง เป็น ความ จำ เป็น อัน พัน วิสัย จะ บังคับ กัน ได้

ข้อ ๓ นา ที่ ทำ ต้น เข้า เสีย บ้าง หรือ เสีย ไป ทั้งหมด ด้วย
ฝน แด้ง กัน ดาร น้ำ หรือ น้ำท่วม หรือ มี สัตว์ ทำ อัน ตราย หรือ
ด้วย เหตุใด ซึ่ง เหลือ วิสัย จะ บังคับ กัน ได้ แต่ถ้า เข้า ที่ เกียว แด้ว
เป็น อัน ตราย โดย เหตุใด ๆ ก็ดี หรือ ทำ นา ไว้ แต่ ไม่ได้ ผลิต เต็ม
ที่ ก็ดี ไม่ควร จะ ยก เว้น เงิน ค่า นา ให้

การ ที่ จะ ลด เงิน ค่า นา นั้น ให้ คิด ตาม วิสัย ต่อไป นี้ คือ

(ก) ถ้า เข้า ใน นา และ ไร่ เสีย หมด หรือ เสีย

เกือบ หมด ให้ ยก เงิน อากร ใน พัน นา และ ไร่ ที่ ได้ ดำรง ไว้ แด้ว นั้น
ไม่ให้ เก็บ

(ข) ถ้า เข้า ที่ เสีย นั้น เสีย มาก กว่า ๑ ส่วน ใน ๓ ส่วน
ของ ผล ที่ เคย เก็บ เกียว ได้ ให้ ยก เงิน อากร เฉพาะ ส่วน ที่ เสีย นั้น
แต่ ถ้า เข้า เสีย ไม่ ถึง หนึ่ง ส่วน ใน สาม ส่วน ของ ผล ที่ เคย ทำ ได้ ห้าม
มิให้ ยก เว้น เงิน อากร

เป็น ต้น ว่า หนาน คำ ทำ นา ไร่ เคย ได้ เข้า เป็น อย่าง กตาง
ปี ตรี ร้อย ๑๕๐ ไร่ ถ้า ใน ศก ๑๑๘ ทำ นา ไร่ นั้น เข้า เสีย ไป
บ้าง ได้ ผล แต่ ๑๐๐ ไร่ ไม่ควร ยก เงิน ค่า นา ให้ แต่ถ้า
ได้ เข้า น้อย กว่า ๑๐๐ ไร่ เช่น ๘๕ ไร่ แด้ว ควร ยก เงิน ค่า

๒๘

นำให้ ใน ส่วน ที่ เข้า เสีย ไป นั้น ”

๒๘

มหัศจรรย์ ๔ ชั้น แบ่ง เป็น ภาค ชั้น หนึ่ง และ
แบ่ง เป็น หมวด เป็น ข้อ และ เป็น ข้อ เด็ด ค่อย ไป อีก
คัด คัด ตอน มา จาก ข้อ บัง คับ สำหรับ ปก ครอบ มณฑล ทั่ว
ตก เฉียง เหนือ ร.ศ. ๑๑๙ ใน ราชกิจจานุเบกษา เต็ม ๑๗
หน้า ๑๗๘

ตัวอย่าง

“ภาค ที่ ๑

หมวด ที่ ๑

ว่า ด้วย เมือง และ เขต มณฑล

ข้อ ๑ ให้ รวม เมือง เชียงใหม่ และ เมือง ชน เรียกว่า นคร
เชียงใหม่ ๑ เมือง น่าน และ เมือง ชน เรียกว่า นคร น่าน ๑ เมือง
ลำปาง และ เมือง ชน เรียกว่า นคร ลำปาง ๑ เมือง ลำพูน และ
เมือง ชน เรียกว่า นคร ลำพูน ๑ เมือง แพร่ ๑ เป็น มณฑล
ทั่ว ตก เฉียง เหนือ

ข้อ ๒ ให้ จัด เมือง ชน ชน นอก ของ เมือง นคร เชียงใหม่
เป็น ๒ บริเวณ คือ รวม เมือง เชียง รวย เมือง เชียง แดง

๒๙

เมือง บำ เมา เมือง หนอง ขาว เมือง ขาว เป็น บริเวณ ๑
เรียกว่า บริเวณ เชียงใหม่ เหนือ

รวม เมือง ยวม เมือง ชน ยวม เมือง แม่ ส่อง คีร
เมือง ปาย เป็น บริเวณ ๑ เรียกว่า บริเวณ เชียงใหม่ ทั่ว ตก
ข้อ ๓ ให้ รวม เมือง ชน ชน นอก ของ นคร น่าน คือ
เมือง เชียง ของ เมือง คอบ เมือง เติง เมือง เชียง คำ
เมือง เชียง แดง เมือง เชียง ตม เมือง เชียง ช้อน เมือง เงิน
หรือ กุสาว ดี เป็น บริเวณ ๑ เรียกว่า บริเวณ น่าน เหนือ

หมวด ที่ ๒

ว่า ด้วย การ ปก ครอบ ท้อง ที่

ข้อ ๔ ให้ ใช้ พระ ราช บัญญัติ ปก ครอบ ท้อง ที่ ร.ศ. ๑๑๖

ทุก มาตรา แต่ ให้ เปลี่ยน ด้อย คำ ตาม พท ที่ ดัง นี้ คือ
คำว่า “ข้าหลวงเทศาภิบาล” ให้ เปลี่ยน เป็น “ข้าหลวงใหญ่”
“ผู้ว่าราชการเมือง” “ ” “เจ้าสนามหลวง”
“อำเภอก” “ ” “แขวง”
“กำนัน” “ ” “ควน”
“ผู้ใหญ่บ้าน” “ ” “แก้วบ้าน”

ข้อ ๕ เพื่อจะจัด การ ปก ครอง ท้อง ที่ให้ เรียบ ร้อย ให้
ข้า หลวงใหญ่ กำหนด แบ่ง เมือง ใน มณฑล ตะวัน ตก เชียง เหนือ ออก
เป็น แขวง ตาม ส้ม คอว แก่ ท้อง ที่

ข้อ ๖ ให้ เจ้า สยาม หลวง กำหนด แบ่ง แขวง ออก
เป็น แคว้น และ หมู่ บ้าน เพื่อ จัด การ ตาม พระ ราช บัญญัติ
ปกครอง ท้อง ที่

หมวดที่ ๓

ว่าด้วย ข้าราช การ ใน กอง มณฑล

ข้อ ๗ ให้มี ข้า หลวงใหญ่ บัง คับ การ มณฑล ตะวัน
ตก เชียง เหนือ ๑ เป็น ตำแหน่ง ข้า ราช การ รับ พระ ราช ทาน
สัญญาบัตร การ เลื่อน สรรพตัก เปลี่ยน ข้า หลวงใหญ่ นั้น แล้ว
แต่ พระบาท ส้ม เต็จ พระเจ้า อยู่ หัว ผู้ ทรง พระ คุณ ชนม อัม มหา ประเสริฐ
จะ ทรง พระ ราช ดำริ ที่ เห็น ส้ม คอว

ข้อ ๘ ให้มี ข้า ราช การ ผู้ใหญ่ เปน ข้า หลวง รอง และ
เป็นที่ ปดุงษา ราช การ ใน ข้า หลวงใหญ่ อีก ๕ นาย คือ ข้า
หลวง ยุติ ชนม ๑ ข้า หลวง สรรพการ ๑ ข้า หลวง คดง ๑
ข้า หลวง การโยธา ๑ ข้า หลวง บำไม่ ๑ เปน ตำแหน่ง ข้า

ราช การ รับ พระ ราช ทาน สัญญา บัตร การ ที่ เลื่อน สรร
ตัก เปลี่ยน ข้า ราช การ เหล่านี้ แล้ว แต่ พระบาท ส้ม เต็จ พระ
เจ้า อยู่ หัว ผู้ ทรง พระ คุณ ชนม อัม มหา ประเสริฐ จะ ทรง

พระ ราช ดำริ ที่ เห็น ส้ม คอว

ข้อ ๙ ให้มี ข้า ราช การ ตำแหน่ง รอง และ เลื่อน
พนักงาน ใน กอง มณฑล ตาม ส้ม คอว แก่ การ

หมวดที่ ๔

ว่าด้วย หน้า ที่ และ อำนาจ ข้า ราช การ กอง มณฑล

ข้อ ๑๐ หน้า ที่ ข้า หลวงใหญ่ คือ

(๑) ตรวจ และ จัด ราช การ ใน มณฑล ต่าง พระนครพระ
กรรม ของ พระบาท ส้ม เต็จ พระเจ้า อยู่ หัว ผู้ ทรง พระ คุณ ชนม
อัม มหา ประเสริฐ ทั่วไป

(๒) เปน ข้า หลวง พิเศษ จัด การ ค้าต ยุติ ชนม
ตาม พระ ราช บัญญัติ จัด ค้าต ยุติ ชนม ตาม หัว เมือง

ข้อ ๑๑ อำนาจ ข้า หลวงใหญ่ คือ

(๑) บัง คับ บัญ ษา เจ้า สยาม หลวง ทั้ง ปวง ใน มณฑล ที่
ชอบ ด้วย ราช การ และ พระ ราช กำ หนด กฎ หมาย

(๒) ตรวจ คัด สิ้น ความ วิเวท ใน ระหว่าง เมือง

(๓) ยก ข้าราชการ คน หนึ่ง คนใด ออก จาก ตำแหน่ง

และ หน้า ที่ ได้ ใน คราว หนึ่ง แต่ อำนาจ ที่ ว่า ใน ส่วน นี้ ให้ ใช้ แต่ ใน การ บังคับ บั้น ทั้น ด่วน ซึ่ง จะ ขอ อนุญาต ต่อ เส้นตบก่อนไม่ ทั้น ประโยชน์ ราชการ และ เมื่อ เขา ตัว ออก แล้ว ต้อง บอก กรุงเทพมหานคร โดยเร็ว

(๔) ตั้ง โยเงิน ที่ เหลือ อยู่ใน งบประมาณ มาจ่าย ใน ราชการ ได้ ราย หนึ่ง ไม่ เกิน ๑๐๐๐ บาท

(๕) ออก หมาย คัง กรม การ พิเศษ เป็น คำ หมาย หลวง หรือ ขุน หรือ หมน หรือ พยา หรือ แส่น หรือ ท้าว

(๖) ออก ข้อ บังคับ แบบแผนการ จัด รักษา ที่ ทำ ราชการ วิถี รับ ส่ง เก็บ รักษา จด หมาย และ ทำ รายงาน ราชการ ทั้ง ปวง

ข้อ ๑๒ ข้าราชการ ยศ ชวรม เป็น ข้าราชการ พิเศษ ตาม พระราชบัญญัติ จัด คัด ยศ ชวรม ตาม หัว เมือง มี หน้า ที่ คือ

(๑) เป็นผู้ จัด การ วาง แบบ แผน กฎ ข้อ บังคับ สำหรับ คัด ทั้ง ปวง ใน มณฑล แล้ว แต่ จะ เห็น ส้ม ควร

(๒) เป็นผู้ พิจารณา พิพากษา ความ บรรดา เกิน กว่า คำ หมาย คัด เมือง จะ พิจารณา พิพากษา ได้ ใน เวลา ที่ ยัง ไม่ ได้ ตั้ง ศาล มณฑล

(๓) เป็นผู้ พิจารณา พิพากษา ความ ยุติธรรม คัด ทั้ง ปวง ใน มณฑล เว้นไว้ แต่ คัด ต่าง ประเทศ

(๔) มี อำนาจ จะ ตั้ง ผู้ พิพากษา ให้ ทำ การ ไป ใน ระหว่าง ยัง ไม่ ได้ รับ ครบ จาก เส้นตบ คัง ทรวง ยุติธรรม ไม่ เกิน ๖ เดือน

ข้อ ๑๓ ข้าราชการ สรรพากร มี หน้า ที่ คือ

(๑) ตรวจ จัด เก็บ อากร ที่ ดิน และ ภาษี อากร ทั้ง ปวง ซึ่ง มิ ได้ ผูก ขาด

ข้อ ๑๔ ข้าราชการ คัด มี หน้า ที่ คือ

(๑) ตรวจ จัด การ คัด

(๒) ตรวจ จัด การ ภาษี อากร ผูก ขาด

ข้อ ๑๕ ข้าราชการ โยธา มี หน้า ที่ คือ

(๑) ทำ การ ก่อ สร้าง และ รักษา สถานที่ ต่าง ๆ

สำหรับ ราชการ ใน มณฑล ทก อย่าง

(๒) การ ก่อ สร้าง และ รักษา ถนน หลวง ทาง หลวง

ทางบก ทางน้ำ ดำเหมืองในเขต

(๓) การสร้างและรักษาถนนบำรุงฝ่ายเหมืองทั้งปวง

ข้อ ๑๖ หน้าที่ข้าหลวงป่าไม้ คือ

(๑) ของเกิดจากป่า คือ ตรวจรักษาเก็บภา

วสาร จากของที่เกิดเป็นของป่า

(๒) ป่าไม้ คือ การรักษาไม้สักไม้กระยาเลย

(๓) ภาคหลวง คือ การเก็บเงินค่าต่อไม้ทั้งปวง

ข้อ ๑๗ หนึ่งให้มีเตชานาการ สำหรับข้าหลวง

ใหญ่ ๑ นาย เป็นผู้ช่วยราชการของข้าหลวงใหญ่ในการทั้ง

ปวงทั่วไป และให้มีเสมียนพนักงาน ในกองข้าหลวง

ใหญ่ ตามสมควรแก่การ

ข้อ ๑๘ ให้มีตราสำหรับประทับหนังสือราชการในตำแหน่งต่อไปนี้ คือ

ตำแหน่งต่อไปนี้ คือ

ข้าหลวงใหญ่ ๑ ดวง

ข้าหลวงยุติธรรม ๑ ดวง

ข้าหลวงสรรพากร ๑ ดวง

ข้าหลวงคลัง ๑ ดวง

ข้าหลวงการโยธา ๑ ดวง

ข้าหลวงป่าไม้ ๑ ดวง

หมวดที่ ๕ "

๑๓๑

ตัวอย่างต่าง ๆ ที่ได้คิดมาให้ดูนี้ เป็นแต่คิดมาเฉพาะตอนที่ต้องการเท่านั้น เพราะจะคิดมาให้เต็มก็จะยืดยาวนาน ถ้าผู้ใดหยากจะดูรูปโครงให้เต็ม ก็ให้ดูในต้นฉบับที่ได้ขังมานี้ ๆ

อันตัวอย่างใช้มหตลัญญาเหล่านี้ ได้หามาได้เพียง ๔ ชั้นเท่านั้น ที่จริงโดยจะใช้มากขึ้นกว่านั้นก็ได้ และวิธีที่จะแบ่งเป็นลำดับนั้น ก็มักเรียกชื่อลำดับนั้น ๆ ต่าง ๆ กัน เป็นภาค, หมวด, หรือแพนท, มาตรา, ข้อ และหมาย เลขหรือ หมาย อักษรบ้าง แต่ที่ควร ๆ จะเป็นลำดับใหญ่ น้อยกว่ากัน ดังจะจัดไว้ให้เห็นเป็นชั้น ๆ ต่อไปนี้

แบ่งเป็น	ภาคหนึ่ง ๆ	ใหญ่กว่า	หมวด
"	หมวด	" "	มาตรา
"	มาตรา	" "	ข้อ
"	ข้อ	" "	ตัว เลข
"	ตัว เลข	" "	ตัว อักษร

๓๖

หรือจะเขียนลงเป็นรูปอย่างนี้
ภาคที่.....
หมวดที่.....

มาตรา.....

ข้อ.....

(๑)

(ก)

สิ่งที่นักเรียนจะควรระวังอย่าใช้ให้ผิดนั้น จะต้องระ

วัง ๒ ประการ คือ

ประการหนึ่ง ถ้าไม่ควรจะแบ่งเป็นลำดับใหญ่ อย่า
ใช้ลำดับใหญ่ เป็นต้นว่า จะแต่งเรื่องอันใดอันหนึ่งซึ่งจะ
ไม่แบ่งเป็นภาค หรือเป็นหมวดได้เลย ถ้าจะไปแบ่งเป็น
ภาคเป็นหมวดที่ ๑ ลงไปแล้ว ค่อยไปไม่มีลำดับข้อ
ความใหญ่อันใดที่จะมาเทียบให้เสมอ ซึ่งจะเป็นภาคหรือ
หมวดที่ ๒ ไปได้แล้ว ข้อที่ใดวางที่ ๑ ไว้แล้วนั้น ก็เก็บ
อยู่แปลว่า ผู้ที่จะรู้จักการแต่งหนังสือดีควรคิดส่วนน้อย
ก่อน ค่อยไม่พอจึงแบ่งเป็นส่วนใหญ่ๆ ซนไป คือเป็นต้นว่า
เมื่อคิดกะรูปอันใดลงไปเป็นข้อๆ แล้ว เมื่อเห็นว่าในข้อเหล่านี้
นั้นควรรวมข้อเป็นหมวดๆ ได้อีก จึงให้รวมเข้าเป็นหมวดๆ

๓๗

ประการ ๒ ระวังอย่าให้ลำดับปะปนกัน คือ ข้อความ
ที่มีน้ำหนักเท่าใด เคยใช้เป็นหมวดเป็นต้นแล้ว ที่หลัง
อย่าเอาข้อข้อความที่เสมอกันขึ้นไปใช้เป็นภาค หรือเป็นข้อ
ในต้นอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งผิดแถวผิดลำดับกัน จะเขียนว่า
หมวดที่ ๑

มาตรา ๑

มาตรา ๒

หมวดที่ ๒

ข้อ ๓

ข้อ ๔

จะเอาข้อกับมาตราไปเข้าแถวเดียวกันเช่นไม่ได้ จะทำให้
ผู้อ่านเข้าใจความยุ่งไป

วิธีใช้มหัตถ์สัญญา นั้น ถ้าจะเขียนลงไปเป็นรูปตาม
วิชาวางบรรทัดให้ตรงกัน จะเห็นว่าถกหรือผิดได้ง่ายทีเดียว
ดังจะทำตัวอย่างที่สอดกล่ากันไว้ให้เห็น ค่อยไป
เขียนตามวิธีมหัตถ์สัญญา

ภาคที่ ๑

หมวดที่ ๑

๓๘

มาตรา ๑

มาตรา ๒

ข้อ ๑

ข้อ ๒

ภาคที่ ๒

หมวดที่ ๒

มาตรา ๓

หมวดที่ ๓

มาตรา ๔

มาตรา ๕

ข้อ ๑

(๑)

(ก)

(ข)

(๒)

ข้อ ๒

มาตรา ๖

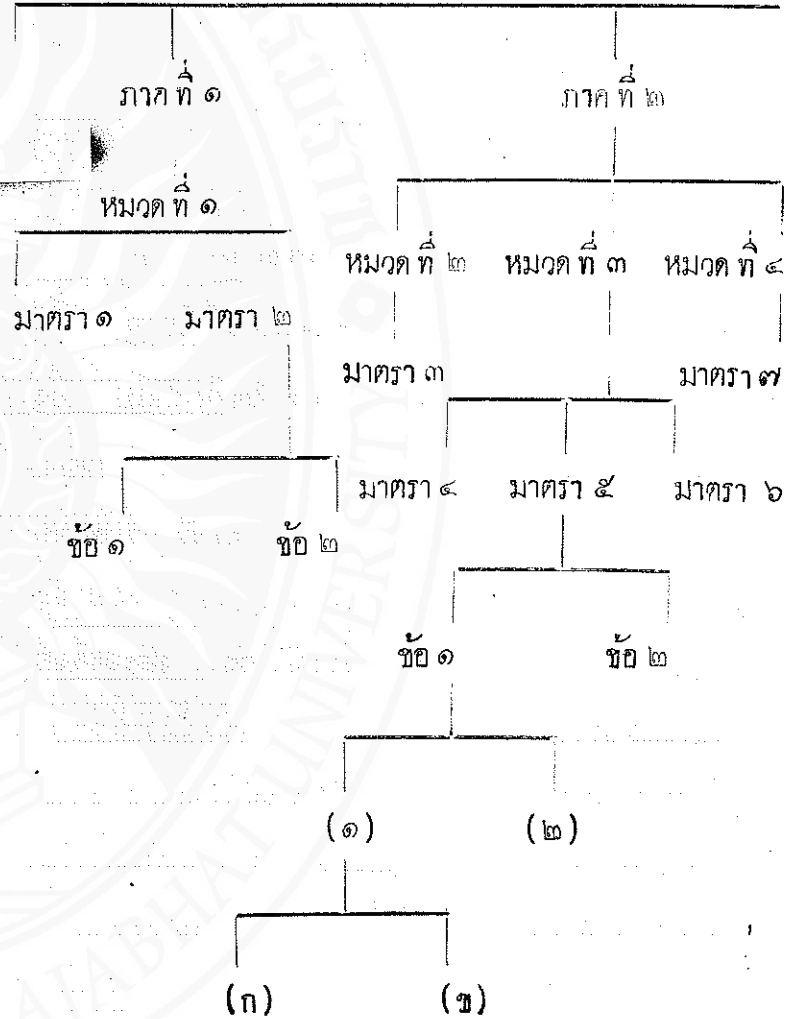
หมวดที่ ๔

มาตรา ๗

เขียนเป็นรูปตามวิธีวางบรรทัด

๓๙

ส่วนเดิมแบ่งเป็น ๒ ภาค

ตั้งนี้ จะเห็นได้ว่า ถ้า เขา ดำ คับ ขึ้นไป ด้วยกัน เดียว ข้อ ความ ก็

จะ ยุ่ง กันไป จะ เรียง กัน ไม่ได้ ดำ คับ

อนึ่ง ให้ พึง สังเกต ใน รูป ข้าง บน นั้น จะ เห็น ได้ ว่า

ที่ นับ ๆ เป็น ๒ ทาง คือ ใน ชั้น ภาค ชั้น หมวด ชั้น มาตรา

จำนวน เลข ที่ นับ ๆ เรียง ร้อย กันไป แต่ ชั้น ข้อ และ ชั้น เลข

ชั้น ตัวอักษร ต่อ ๆ ลง มา นั้น จำนวน เลข ที่ นับ ๆ เป็น

ส่วน ๆ คือ ของ ส่วนใด ก็ ส่วน นั้น ไม่ได้ ร้อย คิด กันไป ซึ่ง

ผิด กัน เช่น นี้ เพราะ เหตุ ว่า ส่วน ชั้น, ภาค, หมวด, มาตรา,

นั้น สำหรับ จะ ให้ รู้ เป็น ส่วน ๆ ว่า ใน เรื่อง นั้น มี กี่ ภาค,

กี่ หมวด, กี่ มาตรา, แต่ ใน ส่วน ชั้น ข้อ และ ต่อ ๆ ลง มา นั้น

ไม่ ประสงค์ ที่ จะ นับ ว่า ใน เรื่อง นั้น มี กี่ ข้อ ประสงค์ แต่

เป็น เครื่องหมาย ว่า แต่ ใน เฉพาะ มาตราใด มาตรา หนึ่ง นั้น มี กี่ ข้อ เท่า

นั้น ซึ่ง จะ นับ ทาง ใด เพียง ใด นั้น ไม่มี อัน ใด เป็น ข้อ บังคับ

สุด แล้ว แต่ เรื่อง ใด การ ใด ผู้ แต่ง จะ ประสงค์ ให้ เป็น อย่างไร ใน

ที่ นับ เป็น เลข ให้ เห็น ว่า นับ กัน ใด เป็น ๒ ทาง เท่านั้น